

Täysistunto

Maanantai 11.12.2023 klo 12.00—23.17

18. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 21 ja 47 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 21 ja 47 §:n muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 42/2023 vp) täydentämisestä

Hallituksen esitys HE 42/2023 vp

Hallituksen esitys HE 87/2023 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2023 vp

Toinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 18. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu, edustaja Werning, olkaa hyvä.

Keskustelu

22.31 Paula Werning sd: Arvoisa puhemies! Kuntien asema on ollut suuressa muutoksessa sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palveluiden siirryttyä vuoden 23 alusta hyvinvointialueiden vastuulle. Kuntien suurimmat tehtäväkokonaisuudet ovat nyt varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa, liikunta- ja kulttuuripalveluissa, nuorisopalveluissa sekä elinvoiman vahvistamisessa. Uudessa tilanteessa on varmistettava sekä kuntien että hyvinvointialueiden rahoituspohja sekä turvattava niille mahdollisuus suoriutua lakisääteisistä tehtävistään.

Kuntien valtionosuuslaskelmat tuli lainsäädännön mukaisesti päivittää sen perusteella, mitkä olivat kuntien tilinpäätösten mukaiset sote- ja pelastuspalvelujen kustannukset sekä maksuunpannut verotulot vuonna 22. Hallituksen lokakuussa julkaistussa vuoden 24 talousarviossa pysyväksi valtionosuuksien vähennykseksi arvioitiin 224 miljoonaa. Nyt hiljattain päivitettyjen laskelmien mukaisesti pysyvä vähennys kuntien valtionosuuksiin kasvaa yhteensä 501 miljoonaan euroon. Valtionosuuksiin kohdistuva vähennys siis kaksinkertaistuu.

Puhemies! On kannatettavaa, että valtionosuusvähennystä lievennetään vuodelle 24 ja vuotta 23 koskeva jälkikäteinen valtionosuusvähennys siirretään tehtäväksi vuosien 24—25 sijasta vuosina 25—27. Vuoden 24 valtionosuuteen ehdotetaan tehtäväksi määräaikainen lisäys ja vuosien 25—27 valtionosuuteen vastaava vähennys. On erittäin tärkeää, että ensi vuoden aikana kuntien tilanteen helpottamiseksi etsitään aktiivisesti myös mahdollisia muita ratkaisukeinoja.

Ennakoimattoman suuret valtionosuuksien vähennykset alleviivaavat osaltaan sitä, että kuntien valtionosuusjärjestelmä ei vastaa kuntien muuttunutta tehtäväkenttää. Kuntien ra-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

hoitus- ja valtionosuusjärjestelmä onkin uudistettava nopeasti mutta huolellisesti. Tähän työhön tulisi ottaa laajasti mukaan kaikki eduskuntapuolueet.

Puhemies! Kuntien talous on haastavassa asemassa valtionosuuksien vähentyessä sote-kustannuksien siirtolaskelmien tarkentuessa. Tästä syystä sosiaalidemokraattien mielestä kuntien valtionosuuslaskelmien tarkastuksen yhteydessä olisi kohtuullista, että valtionosuuksien indeksikorotuksen yhden prosenttiyksikön leikkauksesta luovuttaisiin. Sen vaikutus kunnille on vuonna 24 noin 24 miljoonaa euroa mutta nousee hallituskauden aikana noin 100 miljoonaan euroon.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen, olkaa hyvä.

22.34 **Petri Honkonen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Mukava, kun kymmenen ja puolen tunnin odotuksen jälkeen pääsee puhumaan tästä asiasta, jota on koko päivän odottanut. [Vilhelm Junnila: Sitä on odotettu!] Hieno tunne. [Vasemmalta: Ota kaikki irti!]

Tässä käsittelyssä meillä on todellakin kuntien valtionosuuksista määrääminen seuraavalle vuodelle. Tässähan nyt hallitukselle pitää sikäli antaa kiitosta, että hallitus päätti kompensoida nämä tämän laskentamallin muutoksista johtuvat vähennykset nytten tulevalle vuodelle, mutta tässä, kuten edustaja Werningin puheenvuorossa edellä kuulumme, sitten vuosille 25, 26 ja 27 tulisivat merkittävät valtionosuuksien vähenemät. Nythän tässä on myöskin kyse laajemmasta asiasta kuin pelkästä rahasta, jolla ne palvelut järjestetään. Tässä on kyse siitä, mikä on valtion vastuu kunnille sen lakisääteisesti määräämien tehtävien rahoituksesta ja mikä on kunnan vastuu ja myöskin kyky sitten itse kunnallisverotuksen ja kiinteistöverotuksen kautta näistä tehtävistä vastata. Tämä suhde on nyt täysin vääristynyt, ja se tulee tulevaisuudessa korjata.

Nyt on paljon puhuttu sote-uudistuksesta, ja nämä muutoksethan ovat totta kai osittain seurausta sote-uudistuksesta, mutta on ollut aivan selvää kaikilla menneillä vaalikausilla, että sen jälkeen, kun sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut saadaan niin sanotusti laajemmille hartioille, kuntien rahoitusjärjestelmään ja ylipäätensä kuntien palvelujärjestelmään tulee tehdä uudistuksia, joilla tämä saatetaan kestäväälle tasolle. Tämä rahoitusjärjestelmä on nyt rikki valtionosuuksien osalta, myös kunnallisverotuksen osalta, ja siihen pitää ilman muuta tehdä muutoksia.

Meillähan on pieniä ja köyhiä kuntia, jotka maksavat tällä hetkellä valtiolle valtionosuutta takaisin. Vaikka ansiotuloverotuksen kunnallisveron osuuteen kohdistuu useita vähennyksiä, jotka sitten kompensoidaan kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta, niin silti meillä on se tilanne, että monet kunnat eivät saa valtionosuutta tällä hetkellä ollenkaan vaan joutuvat päinvastoin maksamaan sitä valtiolle. Sen sijaan sellaiset vauraat kunnat kuin Kauniainen ja Espoo nauttivat hyvistä valtionosuuksista ja voivat jopa laskea kunnallisveroprosenttiaan. Sen lisäksi tietenkin, että pitää tämä koko järjestelmä uudelleen tarkastella, pitää käydä todellakin läpi tämä, mikä on kuntien oma vastuu, ja myöskin huomioida se, mikä on kuntien oma kyky niiden palvelujen rahoittamiseen, ja sitten myöskin se, miten näitä tuloja jatkossa tasataan erityyppisten kuntien välillä.

Arvoisa puhemies! Tältä pohjalta teen vastalauseen 2 mukaiset kuusi lausumaehdotusta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kosonen, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

22.37 **Hanna Kosonen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kannatan edustaja Honkosen tekemiä lausumaehdotuksia.

Kannatan myös tätä kuntien valtionosuusuudistuksen ajatusta, koska juuri niin kuin edustaja Honkonen sanoi, tilanne on kyllä kovin kummallinen, jos ajatellaan, että täällä Suomessa pitäisi pystyä tasa-arvoisesti koulutusta, peruskoulutusta, varhaiskasvatusta, järjestämään, ja nyt se nähdään, kuinka näissä kunnissa, joilla sosiaali- ja terveystoimet ovat olleet vuonna 2022 suuret, joudutaan jälleen karsimaan sitten myös näistä peruspalveluista, ja juuri niin kuin Honkonen sanoi, myös jopa maksamaan valtiolle takaisin, vaikka olisivat hyvinkin köyhiä kuntia. Tämä järjestelmä on todellakin rikki, ja toivottavasti hallitus, hyvä hallitus, rupeaa pikaisesti toimiin ja tekee tästä oikeudenmukaisemman.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

22.38 **Aki Lindén sd:** Arvoisa herra puhemies! Tulin tänne puhujakorokkeelle sen takia, että oletan, että se kolme minuuttia ehkä ei olisi ihan riittänyt tähän puheenvuoroon. Käyn tätä asiaa sen takia läpi, että tähän asiaan on liittynyt julkisuudessa niin paljon vääriä tulkintoja. Viittaan esimerkiksi siihen, että viime torstain kyselytunnilla kolme eri ministeriä vastasi suunnilleen sillä tavalla, että nämä valtionosuuden leikkauksethan johtuvat soteuudistuksesta.

Itselläni on ollut mahdollisuus valtiovarainvaliokunnan nykyisenä jäsenenä kuulla tästä asiasta valtiovarainministeriön korkeiden virkamiesten — muistikuvani mukaan ylijohtaja Järvikare ja apulaisbudjettipäällikkö Klimenko — näkemykset, ja he ovat myös vastanneet esittämiini kysymyksiin. Olen käynyt tästä myös keskustelua kunta- ja alueministeri Ikonen kanssa, ja viimeksi tänä aamuna, kun meillä oli valtiovarainministeri Purra valiokunnassa yhdessä budjettipäällikkö Niemelän kanssa, siinä ennen kokouksen alkua tästä kävimme lyhyen keskustelun.

Tässä asiassahan nyt meillä on käsitellyssä hallintovaliokunnan mietintö, johon liittyy kaksi eri lakiesitystä: hallituksen esitys 43, joka on kuntien peruspalvelujen valtionosuuden leikkaus, ja sitten uuteen tilanteeseen, tähän niin sanottuun kuntatalouden mustaan perjantaihin, liittyvä hallituksen esitys 87. Nyt nimenomaan puhun tästä jälkimmäisestä.

Täytyy sanoa, että tämä on numerollisesti todella monimutkainen asia. Sitä kuvaa erittäin hyvin tässä hallituksen esityksessä 87, siis tässä jälkimmäisessä, oleva taulukko, jossa esitetään neljä eri vaihetta. Ensinnäkin siinä kerrotaan, mitä vähennyksiä kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen olisi tullut ihan alkuperäisessä talousarviossa, joka meille annettiin lokakuun alussa, taulukkomuodossa ne on siellä kuvattu. Sen jälkeen siinä on toinen vaihe, kun niitä äsken mainittuja tarkistettiin 10. päivä lokakuuta. Sen jälkeen siinä on kolmas vaihe, jossa ovat nämä uudet vähennykset, ja sitten neljäs vaihe, jossa on kompensoitu eli tehty tämä myönteinen kuntia helpottava ratkaisu. Kaikki nämä ovat siinä yhdessä taulukossa.

Itse en nyt lähde käymään mitään numerosulkeisia tässä läpi, mutta haluan esittää sen tulkintani, joka käy ilmi ymmärtääkseni alkuperäisestä hallituksen esityksestäkin ja kaikesta muusta materiaalista. Tässä on kysymys pohjimmiltaan siitä, että kuntien verotulot olivat vuonna 22 merkittävästi pienemmät kuin ennakoarvio oli. Kun tämä tieto saatiin, sillä oli vaikutusta sitten vuoteen 23 ja vuoteen 24. Mutta samalla saatiin myös tarkennettu tieto siitä, mikä vuonna 22 oli oikeasti kuntien menojen jakautuma sosiaali- ja terveyspalveluiden ja muiden kuntien peruspalveluiden kesken. Ja tämä on nimenomaan se

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2023 vp

tärkeä asia, että kun sanotaan, että tämä johtui sote-uudistuksesta, niin jos meillä ei olisi sote-uudistusta ollut, koko tämä vähennys olisi mennyt sinne kuntien valtionosuuksien vähennyksiin. Mutta kun tässä samalla tehtiin — huom. vuoden 22 tietojen perusteella, jolloin kunnat vastasivat sote-palveluista — tilien taseaus sote-palveluiden ja muiden peruspalveluiden kesken ja kun nyt vuonna 23 ja tästä eteenpäin valtio vastaa sitten sote-rahoituksesta, niin sitten tämä vuoden 22 tilanne siirrettiin tähän uuteen tilanteeseen, ja siitä seurasi mielenkiintoinen tilanne. Siitä seurasi se, että koska itse asiassa vuonna 22 kunnat käyttivät sote-palveluihin enemmän rahaa kuin oli ennakoon oletettu, näin ollen myös vuodesta 23 alkaen hyvinvointialueiden saanto tuli suhteessa suuremmaksi ja kunnille jäävien peruspalveluiden osuus jäi pienemmäksi.

Nyt on mielenkiintoista se, että tämä helpotus tehtiin sinne kuntien peruspalveluihin, ja se on ihan oikein, koska se oli niin merkittävä leikkaus siellä. Mutta on jäänyt huomaamatta, että se leikkaushan oli myös hyvinvointialueiden rahoituksessa. Tässä täydentävässä budjettiehdotuksessa otetaan tällä perusteella pois 39 miljoonaa euroa hyvinvointialueiden rahoituksesta. Se on tietysti pieni poisotto 25 miljardin kokonaisuudessa. Mutta kun kysyin tätä kunta- ja alueministeri Ikoselta, mistä tämä johtuu, että sitä ei kompensoitu, niin hänen vastauksensa oli, että en tiedä. No, olettaisin itse, että se johtui varmasti siitä, että se oli suhteellisesti kuitenkin niin pieni leikkaus sieltä.

Näin ollen haluan tässä, ja nyt olen sen omalta osaltani mielestäni tehnyt, osoittaa, että tämä perustui nimenomaan vuoden 22 tilanteeseen, ja sen vaikutukset ulottuvat siitä sitten 23:n, 24:n ja 25:n tilanteeseen, ja tämä on nimenomaan olennaista tässä.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.